

מדינת ישראל
משרד החינוך

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: קיץ תשע"ו, 2016
מספר השאלון: 220,022115

היסטוריה

(לימודי חובה – חלק א)

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני חלקים.

חלק I	–	פרק ראשון	–	(30x1)	–	30	נקודות
		פרק שני		(30x1)		30	נקודות
חלק II	–	פרק שלישי <u>א</u> פרק רביעי	–	(20x2)	–	40	נקודות

נבחנים אקסטרניים יענו רק
על פרק שלישי – בית שני

סה"כ – 100 נקודות

שים לב: תלמידים שאושר להם מבחן מותאם יענו על חלק I, ולא על חלק II.

במקום חלק II יענו תלמידים אלה על שלוש שאלות נוספות בנושא לאומיות, המופיעות בדף נפרד שיחולק להם. שאלות אלה מיועדות אך ורק להם.

40 – $(13 \frac{1}{3} \times 3)$ נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

חלק I — לאומיות

בחלק זה שני פרקים. עליך לענות על שתי שאלות:
על שאלה אחת מהפרק הראשון ועל שאלה אחת מהפרק השני.

פרק ראשון — קטעי מקור (30 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 1-2.

1. התפתחות התנועות הלאומיות באירופה והתנועה הציונית

א. לפניך קטע העוסק בגורמים לצמיחת התנועה הלאומית היהודית.

סדרת הפוגרומים שזעזעה את יהודי רוסיה בשנים 1881-1884 [...] ציינה את ראשיתה של תקופת החירום בתולדות העם היהודי בעת החדשה. הפוגרומים יצרו דינמיקה אחרת של התפתחות שהתבטאה בסוגים שונים של פעילות שהמשותף להם היה אי-השלמה עם המצב וחתירה ליצירת מציאות חיים שונה, שבה ימצאו היהודים את מקומם כשוויים בין שווים. [...] אי-השלמה זו יכלה להופיע רק משנחלשה סמכותה של הדת ומשנחשפו היהודים לתפישת עולם רציונליסטית אירופית, המעמידה את האדם ואושרו במרכז היקום והמעניקה לו לא רק את הזכות, אלא אף את היכולת והחובה, להיאבק למען חירותו, שוויונו וכבוד האדם שלו. תהליך זה הואף גם לנוכח אירועים נוספים שהכשילו את הניסיון של השכבה היהודית המשכילה להשתלב בקרב החברה הכוללת שבה היא חיה.

(מעובד על פי א' שפירא, ההליכה על קו האופק, עם עובד, 1997, עמ' 356-357)

הסבר שני גורמים לצמיחת התנועה הלאומית היהודית שבאים לידי ביטוי בקטע:

גורם אחד משותף לתנועה הלאומית היהודית ולתנועות הלאומיות האחרות באירופה, וגורם אחד ייחודי לתנועה הלאומית היהודית. (15 נקודות)

ב. הצג שתי דרכי פעולה שנקטו תנועות לאומיות במאה ה-19 לקידום מטרותיהן.

הדגם את אחת הדרכים שהצגת, בפעילות של אחת מן התנועות הלאומיות האלה: היוונית, הפולנית, האיטלקית או הגרמנית.

(15 נקודות)

2. הפעילות המדינית בתנועה הציונית

- א. במגעיו הפוליטיים נפגש הרצל עם הקיסר הגרמני ועם הסולטאן הטורקי. בחר אחד מן השליטים האלה, והסבר מדוע פנה אליו הרצל, מה הציע לו ומה היו תוצאות המפגש. (10 נקודות)
- ב. לפניך קטע מדבריו של הרב י' ריינס, מנהיג סיעת הציונות הדתית "המזרחי", שמסביר מדוע הוא תומך בתכנית אוגנדה.

הסכמנו להצעה האפריקאית, מפני ששמנו לב לצורכי העם החביב עלינו יותר מן הארץ – וצורכי העם ההולך ומתקלקל גם בחומר וגם ברוח דורשים מקלט בטוח בכל מקום שהוא [...] הסכמנו לאפריקה, מפני שעל ידה הננו מקווים להציל חלק הגון מעמנו ולעשותו שלם בגופו וברוחו.

[...] אם אין [עם] ישראל בעולם – אין [ארץ] ציון בעולם. עלינו רק לזכור תמיד כי אין אנו מתכוונים להציע את אפריקה או ארץ-ישראל, כי אם את אפריקה וארץ-ישראל. יותר נכון אפריקה ואחר כך ארץ-ישראל. אפריקה תהיה לנו הפרוזדור [המסדרון] וציון לטרקלין [הסלון].

(מעובד על פי י' צור, **בין אורתודוקסיה לציונות – הציונות הדתית ומתנגדיה**, 2001, עמ' 209)

הסבר **על פי הקטע**, שני נימוקים לתמיכה בתכנית אוגנדה.

על פי מה שלמדת, מדוע עוררה תכנית זו התנגדות כה גדולה? (20 נקודות)

פרק שני (30 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 3-4.

3. מאפיינים מלכדים של תנועות לאומיות

- א.** אחד המאפיינים שמלכדים את בני אותו הלאום הוא שפה משותפת. תאר והסבר את פעילות הציונים לחיזוק מאפיין זה בארץ-ישראל עד 1914. (18 נקודות)
- ב.** הצג שלושה מאפיינים נוספים (מלבד שפה משותפת) המלכדים את בני אותו הלאום. (12 נקודות)

4. הלאומיות באירופה והשינויים שיצרה

- א.** בחר באחת מן הארצות: יוון, פולין, גרמניה, איטליה. תאר את המצב המדיני ואת המצב החברתי-כלכלי לפני תחילת המאבק הלאומי בארץ שבחרת. הסבר את מטרת המאבק של התנועה הלאומית בארץ זו. (15 נקודות)
- ב.** הצג שני שינויים שיצרה הלאומיות המודרנית בסוף המאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20 במפה המדינית של אירופה, והסבר שינוי אחד שהיא יצרה בחברה האירופית בתקופה זו. (15 נקודות)

שים לב: תלמידים שאושר להם מבחן מותאם לא יענו על חלק II (שאלות 5-13). במקום חלק II עליהם לענות על שלוש מן השאלות הנוספות בנושא הלאומיות (שאלות 14-18), המופיעות בדף נפרד שיחולק להם.

חלק II

בחלק זה שני פרקים.
תלמידים ובוגרים אינטרניים יענו על שתי שאלות מאחד הפרקים:
פרק שלישי – ממדינת מקדש לעם הספר (שאלות 5-7).
או
פרק רביעי – ערים וקהילות בימי הביניים (שאלות 8-13).
נבחרים אקסטרניים יענו על פרק שלישי בלבד.

פרק שלישי – ממדינת מקדש לעם הספר (40 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 5-7 (לכל שאלה – 20 נקודות).

5. עזרא נחמיה

- א. מה היו הגורמים לעלייתו של עזרא מבבל?
הסבר אחד מהישגיו של עזרא ביהודה. (10 נקודות)
- ב. מה היו סמכויותיו של נחמיה?
הסבר שניים מהישגיו של נחמיה ביהודה. (10 נקודות)

6. השלטון הרומי ביהודה

- א. מהי מדיניות השלטון העקיף ("מלך חסות") של רומא, ומדוע בחרו הרומאים לנקוט מדיניות זו? (10 נקודות)
- ב. הסבר מהי מדיניות השלטון הישיר של רומא, והצג את מאפייניה ביהודה. (10 נקודות)

7. מבית מקדש לבית כנסת

- א. הסבר את החשיבות של בית המקדש בחיי העם היהודי בתקופת בית שני בשני תחומים – בתחום הדת ובתחום הכלכלי-חברתי. (10 נקודות)
- ב. הסבר את התרומה של בתי הכנסת להתמודדות עם המשבר שנוצר בחיי העם היהודי בעקבות חורבן בית המקדש. (10 נקודות)

שים לב: פרק זה מיועד לתלמידים ולבוגרים אינטרניים בלבד.

פרק רביעי — ערים וקהילות בימי הביניים (40 נקודות)

ענה על שתי שאלות בנושא שלמדת: בגדד או פראג (לכל שאלה — 20 נקודות).

עיר מדגימה — בגדד

ענה על שתיים מן השאלות 8-10.

8. מעמד התושבים וזכויותיהם בח'ליפות המוסלמית ובאירופה הנוצרית

- א. הסבר מדוע ניתן ליהודים ולנוצרים מעמד משפטי של "בני חסות" בח'ליפות המוסלמית. הצג שני ביטויים של העליונות המוסלמית על "בני החסות". (12 נקודות)
- ב. הסבר את המושג "אזרח חופשי" בעיר הנוצרית. (8 נקודות)

9. מעמדות בעולם המוסלמי

- א. תאר את מעמד הנשים בחיי היום-יום בעיר המוסלמית. (10 נקודות)
- ב. הצג שתי הגבלות ושתי זכויות של העבדים בעיר המוסלמית. (10 נקודות)

10. בגדד מרכז תרבות מוסלמי ויהודי

- א. ההיסטוריון הערבי המפורסם אבו ח'לדון כותב: "הח'ליף אל-מאמון [...] שלח אפוא שליחים אל מלכי ביזנטיון וביקשם לגלות ולמצוא את מדעי היוונים ולהעתיקם בכתב ערבי. הוא שלח לצורך זה מתרגמים. וכתוצאה מזה נאסף ונשתמר הרבה". (מ' פרנקל (עורכת). "מעיל תשבץ" — מפגש התרבויות ביו יהדות לאסלאם בימי הביניים. תל אביב: הוצאת ספרים, תש"ס).
- הסבר את התרומה של הפעילות המתוארת בקטע לפריחת התרבות והמדע בבגדד. והצג גורם נוסף שסייע לפריחה זו. (12 נקודות)
- ב. הרב סעדיה גאון (רס"ג) תרם תרומה חשובה להגות היהודית בתקופתו. בחר בנחמד מן הסברים שכתב. באיזה תחום עוסק הספר שבחרת? הסבר את מטרת כתיבתו. (8 נקודות)

עיר מדגימה — פראג

ענה על שתיים מן השאלות 11-13.

11. מעמד התושבים וזכויותיהם בח'ליפות המוסלמית ובאירופה הנוצרית

- א. הסבר מדוע ניתן ליהודים ולנוצרים מעמד משפטי של "בני חסות" בח'ליפות המוסלמית. הצג שני ביטויים של העליונות המוסלמית על "בני החסות". (12 נקודות)
- ב. הסבר את המושג "אזרח חופשי" בעיר הנוצרית. (8 נקודות)

12. מעמדות בעולם הנוצרי

- א. תאר את מעמד הנשים בחיי היום-יום בעיר הנוצרית. (10 נקודות)
- ב. מה היה המעמד המשפטי של היהודים בעיר הנוצרית? הצג שתי זכויות שהוענקו ליהודים בעיר הנוצרית על פי כתב הזכויות (פריבילגיות). (10 נקודות)

13. היהודים בפראג ויחס השלטון והתושבים הנוצרים כלפיהם

- א. הסבר מדוע גורשו היהודים מפראג, ומדוע הורשו לשוב אליה. (10 נקודות)
- ב. הצג את תחומי העיסוק של היהודים שחיו בפראג, והסבר מדוע נאלצו לעסוק בתחומים אלה. (10 נקודות).

בהצלחה!

שים לב!
שאלות 14-18 מיועדות אך ורק לתלמידים שאושר להם
מבחן מותאם.
(מדבקה סגולה)

שאלות 14-18 הן בנושא **לאומיות**. ענה על שלוש מן השאלות האלה.
(לכל שאלה – $1\frac{1}{3}$ נקודות; סה"כ – 40 נקודות)

14. הצג שלושה מאפיינים של מנהיגי התנועות הלאומיות באירופה במאה ה־19.
15. הסבר שתיים מן המטרות של הרצל בכינוס הקונגרס הציוני הראשון.
16. הצג את המאפיינים של חברת המופת הרצויה בארץ־ישראל על פי אחת הגישות בתנועה הציונית.
17. במלחמת העולם הראשונה החליטה התנועה הציונית לנקוט עמדה ניטרלית.
הסבר שניים מן השיקולים שהובילו להחלטה זו.
18. הצג שלושה אינטרסים של בריטניה בפרסום הצהרת בלפור.

בהצלחה!